

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Житомирський державний університет імені Івана Франка
кафедра філософії
кафедра естетики, етики та образотворчого мистецтва
Національний педагогічний університет імені
М.П. Драгоманова
кафедра філософської антропології

*АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ
ФІЛОСОФІЇ ТА НАУКИ:
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ*

Житомир – 2010

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Житомирський державний університет імені Івана Франка

кафедра філософії

кафедра естетики, етики та образотворчого мистецтва

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

кафедра філософської антропології

**"АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА НАУКИ:
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ"**

Збірник наукових праць

(Матеріали III Міжвузівської науково-теоретичної конференції

молодих науковців від 8 грудня 2010 року)

Житомир

Видавництво ЖДУ імені Івана Франка

2010

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 5 від 24 грудня 2010 року

Редакційна колегія:

Саух П.Ю., доктор філософських наук, професор;
Герасимчук А.А., доктор філософських наук, професор;
Коатун Н.М., кандидат філософських наук;
Слюсар В.М., кандидат філософських наук;
Вітюк І.К., кандидат філософських наук.

Рецензенти:

Ярошовець В. І., доктор філософських наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Стародубець Г. М., доктор історичних наук, професор Житомирського державного університету імені Івана Франка;
Піциль О. С., кандидат філософських наук, доцент Житомирського національного агроекологічного університету.

А 43 **Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення:** зб. наукових праць / за заг. ред. проф. Сауха П. Ю. – Житомир: Видавничий центр ЖДУ імені Івана Франка, 2010. – 144 с.

У збірнику наукових праць розглядаються основні аспекти становлення людської думки, співвідношення сучасної філософії та науки, особливості розвитку природничих і гуманітарних дисциплін у контексті становлення науки епохи Постмодерну. З'ясовуються форми та механізми проявів толерантності у сферах політичній, соціальній, культурній, релігійній, етнічній, національній буттєвості людини, осмислюється феномен толерантності у межах інтеркультурної та внутрішньокультурної комунікації.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 101+168.5
ББК 87.1
© Колектив авторів, 2010

ПЕРЕДМОВА

Сучасна наука є синтетичною формою людської діяльності, яка поєднує низку завдань: отримання нових знань про світ, трансформаційна адаптація історії наукових досягнень до умов сьогодення, пізнання законів розвитку і когерентності наукової теорії. В умовах сьогодення глобалізованого суспільства сама наука характеризується універсалізмом, отже потребує постійного супроводу філософії.

Філософське осмислення внутрішнього розвитку як природничо-наукового знання, так і суспільно-гуманітарного не є експансією філософії на конкретні науки, а навпаки, є внутрішньою потребою окремих наук, їх природною необхідністю. Думка про те, що філософія володіє самостійною сутністю, цілковито відірваною від природи окремого, є наївною вірою в автономію філософської діяльності.

Наукові об'єкти, предмети наукових обсервацій диктуються внутрішньою логікою розвитку конкретних наук лише частково, в цілому ж наука черпає об'єктивні функціональні імпульси свого розвитку в навколишній природі. Конкретні науки цілком самостійно можуть досліджувати взаємозв'язки і взаємовідносини дійсності лише як предметні зв'язки і відношення.

Тому взаємозв'язок між філософією і конкретними науками є не предметним, а проблемним. Крім того, історія розвитку суспільної діяльності людства постійно задає параметри актуальності конкретнонауковим дослідженням і вимагає певного ступеня їх філософського обґрунтування.

Така логіка становлення і діяльності (як показує історія розвитку науки) кожної наукової школи, кожного філософського вектора. Тому завданням науковця сьогодні є не лише чітко вміти виділити об'єкт, визначити предмет наукового дослідження, а й навчити формулювати наукові проблеми, не зупиняючи і не загострюючи свою увагу на незначних завданнях, які вирішуються технологічно, навіть технічно.

Доктор філософських наук, професор Саух П. Ю.

котрий наголошує на певній інформаційній асиметрії, яка доповнюється браком зарубіжної наукової літератури, важкодоступністю джерел з архівосховищ інших країн. Враховуючи те місце, яке посіла Друга світова війна в житті українського народу, важливим джерелом для висвітлення тогочасних подій є спогади учасників. Якщо відкинути суб'єктивні нашарування, то вони трансформуються у повноцінний предмет досліджень, виконуючи допоміжну інформаційну роль.

Апологети радянської точки зору на події вересня 1939 р. обстоюють постулати, які зводяться до кількох тез: 1) Радянський Союз виступав послідовним борцем за мир і став жертвою закулісних інтриг західних країн; 2) війна від самого початку носила справедливий, визвольний характер для СРСР.

Проблему входження західноукраїнських земель до складу УРСР ще на початку стали висвітлювати співробітники Інституту історії України Академії наук УРСР. Тут протягом 28 вересня по 11 жовтня 1939 року було прочитано цикл доповідей з історії Західної України. Доповнені матеріали вийшли до збірника, опублікованого в 1940 році. Збірник було видано під редакцією С.М. Белоусова й О.П. Оглобліна і він носив очевидний пропагандистський характер. Вступ Червоної Армії на територію Польщі подавалось виключно, як благо для місцевого населення.

Радянські вчені знаходили аргументи на користь "історичної необхідності" підписання німецько-радянського договору про ненапад і, водночас, звинувачували західні держави в небажанні спільно боротися з фашизмом. У бібліографічній студії А. Трубайчука і П. Поляського "Історико-публіцистична література 1988 – 1991 рр. про договори 1939 р. між СРСР та Німеччиною" проаналізовано науковий доробок радянських російських, українських дослідників періоду розпаду СРСР й утворення незалежної України. Насамперед автори звертають увагу на те, як історики зреагували на оприлюднення приховуваних раніше документів. Київські автори констатували, що вони розділилися на дві групи, причому "водорозділом" стала проблема впливу Пакту Молотова – Ріббентропа та його таємних протоколів на вибух (детонацію) Другої світової війни. Зокрема, якщо такі вчені, як Ю. Афанасьєв, Д. Волкогонов, Б. Коваль, М. Коваль з огляду на оприлюднені документи намагалися докорінним чином переосмислити цю подію, то група відомих істориків, серед яких: С. Волков, Ю. Емельянов, П. Севостьянов, Г. Сергеева, В. Фалін та інші – намагалися ігнорувати негативні аспекти пакту і протоколів, наполегливо протягуючи "імперську оцінку подій". Основою виправдання радянсько-німецьких угод стала формула про вимушеність кроку з боку СРСР унаслідок не тільки ігнорування союзу із західними державами, але й нібито намаганнями зіштовхнути Німеччину з Радянським Союзом.

У роки перебудови радянська наука загалом еволюціонувала в бік перегляду усталених концепцій, проте дуже обережно і повільно. Багато вчених дану подію трактує як перший етап соборизації України в результаті подій Другої світової війни, яка завершилася міжнародними угодами 1944-1945 років. Частина дослідників (Слущкий О., Науменко К., Литвин В.) вважає, радянський режим окупаційним для України, а боротьбу учасників націоналістичного підпілля справедливою.

Тезу, що для України Друга світова війна розпочалася не 22 червня 1941, а у 1939 році аргументовано висунув в першій половині 90-х професор М.В. Коваль. Водночас, він вважає трактування події 1943-1944рр. як окупацію необґрунтованим, адже волею більшості Західна Україна була включена до складу УРСР в 1939р. І цей факт було підтверджено рішенням Кримської конференції в лютому 1945р. Сьогодні ці кордони є межами України і порушення питання про окупацію означає ставлення під сумнів легітимність території сучасної України. Політичні аспекти процесу формування території України в період Другої світової війни стали об'єктом досліджень В. Д. Боечка, О. І. Ганжі, Б. І. Захарчука в їх праці "Кордони України: Історична ретроспектива та сучасний стан."

Цікавими є погляди істориків Польщі. Загалом, на відміну від європейських і американських дослідників, які неупереджено підходять до цієї проблеми деякі з

польських авторів демонструють ігнорування етнографічних і соціально-політичних аспектів цього питання. Так історик Р. Тусєвич дані події кваліфікує як агресію, СРСР проти Польщі. На противагу йому, польський науковець Л. Могольський вважає, що СРСР не міг дозволити собі втратити контроль за ситуацією в Західній Україні. Свого часу і західноукраїнські історики, що жили за кордоном, трактували події "золотого вересня" як першу більшовицьку окупацію. Чимало авторів при оцінці історичних подій і фактів не могли позбутися впливу своїх політичних поглядів, зокрема негативного ставлення до сталінського тоталітарного режиму в УРСР, а деякі – й прямого тиску адміністративних структур, які фінансували наукові праці та їх видання. Водночас, на противагу їм радянські історики стверджували, що не може армія окупувати власну територію.

Різноманітність поглядів на питання подій осені 1939 р. у Західній Україні свідчить про те, що процес пошуку наукової істини й досі триває. В нових політичних умовах відбувається осмислення нових аспектів проблеми, розробка нових поглядів на дані події. Поляризація поглядів, на мою думку, характеризує також етапи вивчення проблеми легітимності "Золотого вересня", які від найбільш радикальних у 40-х і 50-х р. еволюціонували в більш компромісні погляди 90-х років

Коваль Тетяна Вікторівна

Феномен старості у розвідках "великих": Цицерон і Григорій Сковорода

Життя людини умовно поділяється на такі етапи як дитинство, юність, зрілість та старість. Кожен з відрізків життєвого шляху має свої ціннісні орієнтації. Та особливість старості у тому, що цей етап є підсумком усього життя. З одного боку, старість закінчується смертю, з іншого – це повноцінний життєвий етап, що триває, зазвичай, близько 15 років. Тому важливо, щоб людина активно, по мірі можливості, його прожила.

Питання старечого віку цікавило філософів ще з давніх часів. Але за доби античності, на наш погляд, його найбільш ґрунтовно розглянув Марк Туллій Цицерон у своєму трактаті "Катон старший, або про старість". Як багато років тому, так і сьогодні похилий вік ототожнюють з бідністю, дряхлістю, навіть розумовою неповноцінністю. Цицерон у своєму трактаті намагається спростувати такі уявлення про старість. Він виділив чотири основних причини, чому вважають старість жалюгідною, зокрема: по-перше – вона ніби усуває від справ, по-друге – ослаблює тіло, по-третє – позбавляє всіх насолод, по-четверте – наближає до смерті [1, с. 363]. Намагаючись довести, що ці причини є безпідставними на прикладі видатних його сучасників, він порівнює старість з хворобою: "Як борються з хворобою, так потрібно боротися зі старістю [1, 369]". Саме синонімічне поєднання "старість – хвороба", введене Цицероном, на наш погляд, було взято за основу осмислення феномена старості філософами в подальшому.

Деяко інший підхід в осмисленні старості був сформований видатним українським філософом Г. Сковородою. По-перше, життя він розглядає з позицій безсмертя душі, по-друге, намагається виробити рекомендації, які полегшать останній життєвий етап людини. Так, філософ у листі до М. Ковалінського зазначає: "Старість моя страждає, але страждає тілне тіло, а не душа [2, 389]". Серед пам'яток для свого друга Г. Сковорода наводить й ось такі слова: "Кращий путівник в старості – це мудрість, ... тобто наука, бо людину в старості залишає все, крім науки [2, с. 214]", а також "Бо як хто посіє в юності, так поже в старості [2, с. 350]". Тобто в старості, незважаючи на фізичну слабкість, потрібно розвиватися духовно та інтелектуально. Ось це і є шлях "мудрої старості", що не відає вже страху перед

наявним станом і майбутнім переходом у небуття. Сам Григорій Сковорода яскраво продемонстрував, що мудра людина спроможна подолати страх і перед старістю, і навіть перед смертю: "Світ ловив мене, але не впіймав". Так оцінити власне життя спроможна тільки людина, націлена не на матеріальну складову життя, а духовну.

Отже, при осмисленні феномена старості Цицерон намагався "виправдати" її недовіки, а Г. Сковорода підходив до її оцінки з позицій природного процесу для тіла, в якому є свої переваги і який можна прожити достойно, якщо звертатися до думки про цінність у людини ще однієї іпостасі - духовної. Для нього людина і тварина істота, і духовна, остання - не відає страху старості, бо не старіє.

Список використаних джерел та літератури:

1. Цицерон Марк Туллий. Избранные сочинения / Марк Туллий Цицерон [пер. с латин. Сост. и ред. М. Гаспарова, С. Ошерова и В. Смирнова. Вступ. статья Г. Кнабе, худ. В. Юрлов]. — М.: Худож. лит., 1975. — 455 с.
2. Сковорода Г. Листи до М. Ковалінського: твори в двох томах / Григорій Сковорода Т. 1. — К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1961. — 624 с.

Ковтун Юрій Васильович

Традиціоналістський вимір соціокультурного розвитку України у філософії Ю. Липи у контексті глобалізації

Становлення індустріального й постіндустріального суспільства, прискорення темпу життя, поширення глобальних систем зв'язку, зростання напруги між глобальною економічною і технічною взаємозалежністю і соціальною взаємопов'язаністю, загострення соціальних і міжетнічних конфліктів, тотальне зниження загального культурного рівня через фрагментацію й масовізацію культури, зумовили формування у XX ст. в середовищі європейської інтелектуальної еліти новітніх зразків філософського традиціоналізму. У контексті аналізу соціокультурного розвитку України в умовах глобалізації значний інтерес має традиціоналістська концепція Юрія Липи. Багато в чому філософські погляди Ю. Липи співвідносяться з ідеями західноєвропейських традиціоналістів (Е. Берка, Ж. де Местра, Р. Генона, М. Еліаде, Ю. Еволи) щодо розчинення в ліберальному й неоліберальному просторі Європи її духовної цілісності.

На думку Ю. Липи, вже щодо міжвоєнного періоду маємо повне право говорити про зникнення поняття "Європи" як духовної цілісності. Для підтвердження цього український мислитель пропонує встановити духовне осереддя сучасної їй Європи. Над Європою міжвоєнного періоду височіли чотири осередки (Лондон, Рим, Берлін, Москва) з власною динамікою, світоглядом й енергією, однак жоден з них не презентував давньої Європи. Натомість ці осередки прагнули якнайсильніше віддалитися у своїй духовності від духовності решти європейської спільноти. У межах кожного з них (насамперед, авторитарно-тоталітарних - Рим-Берлін-Москва) неможлива особиста свобода людини, одиниця в них необхідно має втілювати колективну, збірну душу, а не індивідуальну.

На відміну від багатьох сучасних мислителів, ідеологів, політиків, Ю. Липа ще у міжвоєнний період однією з магістральних ідей своєї творчості визначив необхідність обґрунтування самодостатності України в геополітичному полі світу. Призначення України, за Ю. Липою в ній самій, її доля в її людях та їх моральних і матеріальних засобах. Подібне розуміння призначення України простежується в "Історії русів", козацьких, руських літописах і навіть в еллінських пам'ятках

українських праміст-держав. Ці пам'ятки репрезентують українське суспільне життя як безпосередню взаємодію між народом і Провидінням, що втілюється у відповідальності вождів і кожного громадянина за долю народу. Мислитель переконалий, що народ, котрий має тисячолітні традиції і перебуває на перехресті цивілізації, має визначні перспективи у майбутньому.

У руслі західноєвропейського традиціоналізму Ю. Липа критично ставиться до панування раціоналістичних орієнтацій у світогляді більшості європейців. Останні десятиліття XIX ст., на його думку, виявили найбільшу внутрішню слабкість інтелектуалізму. Занепад європейського інтелектуалізму мислитель відносить до періоду Першої світової війни, коли політичні й соціальні катаклізми поглибили розчарування у можливості встановлення царства розуму на землі та реалізації омріяних ідеалів земного раю на основі науково-технічного прогресу. Український мислитель вказує, що на зміну інтелектуалізму має прийти інший тип світогляду. Людство у своїй циклічності має залишити в минулому діалектику Фур'є, Сореля й Маркса, натуралізм Руссо й Фенелона. На їх зміну має прийти "новий гуманізм", в межах якого витончені софізми заступить глибока пошана до моральних законів, а раціональні розмірковування будуть змінені на вольові акти.

На противагу постіндустріальному глобалізованому суспільству поч. XXI ст., традиціоналістська парадигма світорозуміння виходить з обстоювання провідної ролі в житті будь-якого суспільства традицій, релігійних і духовних цінностей в цілому. На підставі цього чи не найважливішими інститутами стабільного функціонування соціуму вважалися інститут держави, церква, школа, родина. Розуміння Ю. Липою ролі державної влади в житті суспільства багато в чому є співзвучним з західноєвропейським і російським традиціоналізмом. Поряд з цим, аналізуючи співвідношення суспільства й окремої людини, Ю. Липа в дусі європейського традиціоналізму значну роль у функціонуванні соціуму відводить еліті, аристократії, провідникам нації. Інтереси маси, більшої чи меншої соціальної групи, може висловлювати лише провідник. Дух європейської еліти, дух героїзму найбільше втілюється в західноєвропейській готичній культурі. Однак з часом, зокрема у XIX ст. дух готичного героїзму згідно з Ю. Липою практично зник у Європі. Чи не останнім таким героєм Заходу, на думку мислителя, був Наполеон. Провідниками, української раси можуть бути не лише великі князі, гетьмани, кошові. Лідерами українського народу є всі ті, хто збагачили його духовність, пробудили в ньому патріотичні почуття, незалежно від суспільної ієрархії.

Серед українських культурних тенденцій особливе місце Ю. Липа відводить консерватизму світосприйняття і світорозуміння українського народу. Консерватизм не зауважує, що маєтєся на увазі не реакційний консерватизм. Консерватизм не виключає поступу, натомість вимагає сталої уваги до того, що вже збудовано, і обережного впровадження нового. Це моральний консерватизм, змістом якого є споконвічна боротьба добра зі злом. Саме в межах творчого традиціоналізму відбувається визнання необхідності змін, хоча й виважених, часткових навіть у межах традиційного суспільства.

Кононова Юлія

Родина і підліток: виховання толерантності

Родина є тим соціальним осередком, в якому починається формування толерантності підлітків та створюється психологічний клімат, що забезпечує

Омельчук Сергій	
Становлення філософії науки як галузі філософського знання.....	40-41
Савицька Надія	
Можливості і межі наукової раціональності.....	41-42
Салімонович Вікторія	
Головні особливості наукового пізнання.....	43-45
Сівоздрав Артем	
Основні напрями розвитку філософії науки в XIX – на поч. XX ст.....	45-47
Сіпліва Маргарита	
Основні проблеми наукової діяльності: морально-етичний аспект.....	48-49
Талько Юлія	
Методологія наукового пізнання.....	49-50
Філь Лариса Вікторівна	
Роль аналітичної філософії у розробці проблеми інтенціональності.....	51-52
Хададова Фатіма	
Методи наукового пізнання.....	52-53

**Актуальні проблеми сучасності:
культура особистості та соціуму за доби глобалізації**

Розова Тамара Вікторівна	
Громадянське суспільство у соціокультурному просторі сучасної України.....	54-55
Козловець Микола Адамович	
Глобалізація: метаморфози і виклики.....	55-57
Сухачов Станіслав Якимович	
Ставлення до праці як соціогуманітарна проблема сучасності.....	57-58
Слюсар Вадим Миколайович	
Інтерпретація феномену насилля у філософії XX ст.....	58-60
Чаплінська Оксана Вікторівна	
Феномен кіпчу в сучасному дизайні.....	60-62
Бутковська Наталія Юріївна	
Етнічна ідентифікація українського студентства у контексті глобалізації.....	62-63
Вітюк Ірина Костянтинівна	
Філософсько-релігійне осмислення глобальних екологічних проблем.....	63-65
Владимиренко В'ячеслав Євгенович, Турпак Надія Василівна	
Етика відповідальності як актуальна соціогуманітарна проблема.....	66-67
Шкіль Людмила Леонідівна	
Проблема безумства у філософії Мішеля Фуко як загальний тип сучасного західного "філософування про людину".....	67-68
Рускевич Анатолій Васильович	
Культурний декаданс глобальних протиріч.....	68-70
Крилова Світлана Анатоліївна	
Краса та гламурність у соціальному бутті людини.....	70-71
Литвинчук Оксана Валеріївна	
Маргінальність як проблема сучасного суспільства.....	71-73

Нагіленко Іван Анатолійович	
Культура як універсальний соціальний механізм функціонування індивідної гармонії.....	73-74
Маловицька Людмила Флавіївна, Сірош Юлія	
Толерантність як етична модель виховання: національні особливості українства.....	74-76
Черненко Тетяна Василівна	
Проблема формування національної ідентичності України (геополітичний аспект).....	76-77
Ременець Оксана Володимирівна	
Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення.....	77-79
Кириченко Віктор Васильович	
Дихотомія розвитку професійної ідентичності особистості.....	79-80
Багінська Олександра	
Лінгвістичні особливості у глобалізованому світі.....	80-82
Борович Тетяна	
Глобалізація і сучасність: мале розуміння великої проблеми.....	82-83
Васютіна Владлена Володимирівна	
Проблеми формування інформаційного суспільства в Україні.....	83-85
Воронкова Ірина	
Ісламська концепція соціальної справедливості.....	85-86
Гарманчук Ірина	
Філософська антропологія та її матриці.....	86-88
Гринчук Марина	
Проблема суспільства у цивілізаційному вимірі.....	88-89
Горохова Людмила Вікторівна	
Насилля і страх у глобалізованому суспільстві.....	90-91
Данилюк Олена Ярославівна	
Соціальне значення інституту чернецтва Римо-Католицької Церкви в Україні.....	91-92
Докиль Тетяна	
Соціальна відповідальність вченого.....	92-94
Залізнюк Ірина	
Герменевтичні особливості філософських текстів.....	94-96
Ковалик Лілія	
Релігійна реформа 980 р. у Київській Русі.....	96-97
Ковалишин Тарас	
Легітимність "Золотої вересня": аналіз історіографії проблеми.....	97-99
Коваль Тетяна Вікторівна	
Феномен старості у розвідках великих: Цицерон і Григорій Сковорода.....	99-100
Ковтун Юрій Васильович	
Традиціоналістський вимір проблеми соціокультурного розвитку України в філософії Ю. Липи у контексті глобалізації.....	100-101
Кононова Юлія	
Родина і підліток: виховання толерантності.....	101-103
Красовська Юлія, Олійник Вікторія	
Особливості релігійності поч. XXI ст.: "Церква Саїєнтології".....	103-104
Кхеліс Олесь	
Наративний метод у сучасних історичних та історико-педагогічних дослідженнях.....	104-107
Лавренчук Тетяна	
Проблема свободи у філософії екзистенціалізму.....	107-109